

Skyddsvärda träd i Skånes kulturlandskap 2006-2007

Titel:	Skyddsvärda träd i Skånes kulturlandskap 2006-2007
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne Län
Författare:	Per Levenskog
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Miljöavdelningen 205 15 MALMÖ Tfn: 040-25 20 00 lansstyrelsen@m.lst.se
Copyright:	Länsstyrelsen i Skåne län. Innehållet får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källan
Upplaga:	100 ex.
ISBN:	ISBN: 978-91-86079-03-1 Länsstyrelserapport 2008:20
Layout:	Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckt:	Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckningsår:	2008
Omslagsbild:	Ingegerd Erlandsson

Inledning

Arbetet med skyddsvärda träd i Skånes kulturlandskap utgår från det nationella åtgärdsprogrammet Särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Detta är inriktat på jätteträd (> 1m i brösthöjdsdiameter), grova hålträd (> 40 cm i brh) och riktigt gamla träd (ek och bok > 200 år, övriga trädslag > 140 år) i de prioriterade miljöerna alléer, parker och kyrkogårdar, gårdsmiljöer, miljöer med hamlade träd respektive gamla och grova ekar. I denna rapport presenteras i grova drag vad som har blivit gjort fram till årsskiftet 2007/2008.

I Skåne påbörjades arbetet med skyddsvärda träd i september 2006 och har hittills mest bestått i att inventera träd, ett arbete som fortgår under innevarande år. Den metodik som används har ursprungligen tagits fram i Kronobergs län och innebär att – förutom de typer av träd som nämnts ovan – träd med en brh på minst 80 centimeter, döda träd från 40 centimeters diameter och alla hålträd respektive hamlade träd inventeras. Stor vikt läggs vid att bedöma hålstadier, och där det går, bedöma förekomst och omfattning av mulm i träden.

Högst prioriterade såväl nationellt som i arbetet inom länet är ekmiljöerna, eftersom de är mer skötselkrävande men ofta också mer artrika än andra trädmiljöer. På grund av att de är bättre representerade i Sverige och Storbritannien än i övriga EU-länder har vi även ett internationellt ansvar för dem och de arter som är beroende av dem.

Projektupplägg

Arbetet har bedrivits i projektform i enlighet med Länsstyrelsens modell Projektil.

Projektgruppen har som mest bestått av fem personer. Projektledare har varit Per Levenskog, Mayra Caldiz, Marit Engquist, Ken Lundborg, Karin Petersson och Lotta Tornler har huvudsakligen arbetat med inventeringen.

Styrgruppen har bestått av Anders Hallengren, Camilla Jönsson, Paul-Eric Jönsson (Miljöavdelningen) och Clas Johnsson (Landsbygdsavdelningen). Projektägare var under hösten 2006 Camilla Jönsson och från och med januari 2007 Paul-Eric Jönsson.

Referensgruppen har utgjorts av Gudrun Berlin, Martin Hedman, Göran Mattiasson, Henrik Ogstedt och Gabrielle Rosqvist (Miljöavdelningen), Madeleine Norberg (Landsbygdsavdelningen), Tove Thomasson (Skogstyrelsen), Hans Åström (Vägverket), Tryggve Persson (Lunds stift), Anders Ekstrand (Region Skåne), Jörg Brunet (SLU-Alnarp) och Per Blomberg (Naturskyddsföreningen i Skåne).

Verksamheten i projektet kan indelas i information och samordning, sammanställning av befintliga data, inventering, rådgivning, internutbildning och konkret naturvård, varav tyngdpunkten legat på inventering.

Inventering av skyddsvärda träd

Inventeringsarbetet var i stort sett begränsat till Östra respektive Västra backlandskapen samt Helgeåns eklandskap (bilaga 1), som definieras och beskrivs i rapporten Skånes skogar (Skåne i utveckling 2005:12). I dessa områden finns gott om miljöer med gamla och grova ekar men också en del så kallade utmarksbogar, vilka kan ses som ett regionalt anvarsområde.

Rent praktiskt har arbetet utförts med huggarmåttband, handlupp och handdatorer med ansluten GPS. Handdatorapplikationen är i ArcPad-format och har ursprungligen tagits fram av länsstyrelsen i Kalmar län.

Grundmetodiken har tagits fram i Kronobergs län, men används också Kalmar, Blekinge, Halland och Jönköping län. Parametrar och variabler som registreras framgår av bilaga 2.

Utöver de koordinatsatta och fullständigt inventerade träden har ersättarträd – möjliga efterföljare som är minst 50 centimeter i brösthöjdsdiameter - registrerats till art och antal om de befunnit sig inom de ytor som inventerats. Avgränsningen av dessa har som grund att det inte böra vara mer än 250 meter mellan de koordinatsatta träden. Antalet möjliga efterföljare i ett landskapsperspektiv kan därför vara betydligt större i praktiken.

Sammanlagt var det 320 värdekärnor som fram till och med december 2007 besöktes och inventerades inom projektet. I dessa registrerades och koordinatsattes närmare 12 700 skyddsvärda träd. Det inräknade antalet ersättarträd inom samma ytor uppgår till drygt 8 500.

Sammanställda data

De inventeringar av jätteträd och andra skyddsvärda träd som gjorts av Naturskyddsföreningen i Skåne, Malmö stad, Höörs respektive Lund kommuner samt Länsstyrelsens basinventering av gräsmarker inom skyddade områden har förts samman till ett gemensamt digitalt skikt. Tabellinformationen har anpassats så att de av dessa som kunnat hänföras till någon av kategorierna till jätteträd, grova hålträd eller riktigt gamla träd kan sedan adderas till de träd som inventerats inom projektet. Sammantaget rör det sig om mellan 4 300 och 4 500 träd beroende på hur stort överlappet är, det vill säga hur många träd som återfinns i två eller flera av ursprungsskikten.

Uppskattningsvis är det runt tre fjärdedelar av dessa träddata som har en sådan kvalitet att det inte finns anledning att inventera om de enskilda träden de närmast kommande åren. Omkring en fjärdedel brister dock i geografisk precision eller i omfattningen av informationen, men är användbara för att söka ut värdefulla trädmiljöer. Med få undantag saknar för samtliga drygt 4 000 träden uppgifter om vårdbehov.

Summering och analys av befintliga träddata

Räknar man ihop interna och externa data finns cirka 17 000 koordinatsatta träd registrerade. Av dessa är omkring 6 000 stycken (35 %) per definition jätteträd och 9 400 (55 %) hålträd, medan endast något enstaka noterats som riktigt gammalt. Detta innebär inte att inte många av jätteträden har en sådan ålder att de kunde ha registrerats också i denna kategori, utan är ett uttryck för det vanskliga i att bedöma trädens ålder. Noteringen har nämligen bara gjorts för dem som endast kvalar in i denna kategori. Som hålträd har alla träd med någon typ hållighet registrerats, oavsett stamdiameter.

Av de träd som inventerats inom projektet utgjordes 15 procent av döda träd, antingen lågor, döda stående träd eller högstubbar. Döda träd har registrerats om de är minst 40 centimeter i diameter. Av dem som registrerats som levande kan dock vitaliteten ha skiftat från döende till helt friska.

De flesta inventerade träden är ekar (40 %) eller bokar (30 %). Övriga ädellövträd utgör lite drygt 15 procent.

Att endast 5 procent av träden noterats som hamlade (varav i 40 % av fallen hamlingen upphört) får ställas i relation till att de områden som hittills har inventerats inom projektet inte är speciellt rika på pilevallar och i stort sett saknar lövängar.

Signalarter och rödlistade arter har noterats på 5 procent av träden. De arter som oftast noterats är guldlockmossa, grå skärelav, gammelgranslav och blanksvart trädmyra. En mer riktad artinventering skulle dock troligen ge en betydligt högre siffra.

Den omgivande naturmiljön till de registrerade träden utgörs i de flesta fall av löv- eller blandskog (30 %) respektive betesmark/hagmark (27 %). Drygt 15 procent står i parker, alléer eller i annan öppen mark. I den metodik som använts inom projektet bedöms dock naturtypen i ett ganska snävt rumsligt perspektiv. Till exempel kan ett träd som står även i en mindre dunge i en betesmark anges som omgivet av lövskog.

Vårdbehov, i de fall det har bedömts, har noterats för en fjärdedel av träden. Av dessa är det cirka en tredjedel (7,5 % av samtliga träd där bedömningen gjorts) som bör åtgärdas inom ett par års tid. Dessa utgörs så gott som uteslutande av starkt trängda ekar. Övriga träd med vårdbehov bör åtgärdas inom 10 års tid.

Internutbildning

Metodikträffar i Kronoberg har anordnats under hösten 2006 och under våren/försommaren 2007. I juli 2007 hölls en signalartskurs i Övedskloster till vilken personal från Kronobergs län bjudits in. Kursledare var Andreas Malmqvist

från Naturcentrum. Personalen i projektgruppen har genomgått utbildning i ArcGIS och Länsstyrelsens applikation Diggiley.

Rådgivning

De ursprungliga intentionerna att utnyttja kompetensutvecklingsmedel för lantbrukare för riktad rådgivning blev aldrig realiserade. Rådgivning till markägarna har därför i stort sett inskränkt sig till medverkande i en kurs som Regionmuséet i Kristianstad anordnade samt ett par artiklar i LandsbygdsNytt. Därutöver har nationalparkerna Stenshuvud och Söderåsen samt Kullaberg besökts för rådgivning och dialog kring naturvårdsinriktad trädvård.

Konkreta naturvårdsåtgärder

Röjning finansierad med projektmedel har utförts av Skogsstyrelsen personal i Anderstorps eneskog. Etappvis framröjning av spärrgreniga ekar och bokar har påbörjats i Stenshuvuds nationalpark. Länsstyrelsen har förmedlat ett underlag och förslag för framröjning av trängda ekar till skogsförvaltaren för Krageholm och Bellinga gods, samt inlett diskussioner i fält.

Information, dialog och samordning

Allmän information om arbetet med skyddsvärda i Skånes kulturlandskap har lagts ut på Länsstyrelsens hemsida samt publicerats i LandsbygdsNytt, som vänder sig till länets lantbrukare. Informationsblad för utskick eller för att soppa i brevlådor har tagits fram. Kontakter med massmedia, under våren och försommaren 2007 resulterade i en handfull tidningsartiklar samt i ett radioreportage.

Andra informationstillfällen har varit länsnaturträffarna 2006 och 2007 för kommunerna och möten mellan Länsstyrelsen och LRF, Skogsstyrelsen, Vägverket respektive Naturskyddsföreningen. Internt har de flesta arbetsgrupperna på Landskapssektionen och Naturskyddssektionen informerats.

Länsstyrelsen har bidragit med medel till inventering av lövängar i Östra Göinge och Osby respektive ekrika miljöer kring Finjasjön i Hässleholms kommun. I gengäld får vi ta del av data i lämpligt format som registrerats enligt samma metodik som använts inom projektet.

Projektledaren har under 2007 ingått i den så kallade allégruppen som syftar till en bra dialog mellan Vägverket och Länsstyrelsen., samt deltagit i ett antal dispensärenden respektive remissärenden där trädvärden berörts.

Kostnader

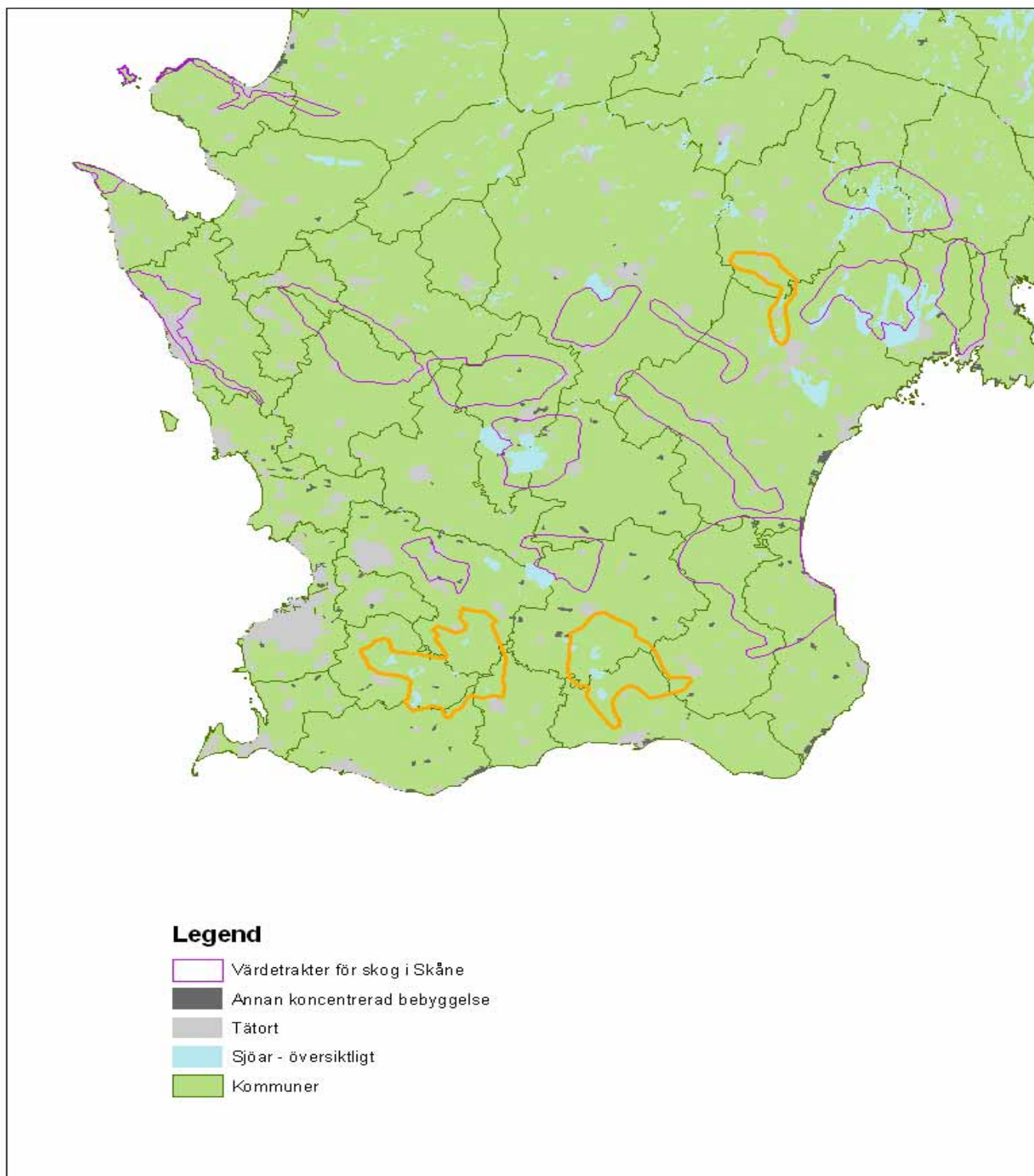
Arbetet inom projektet har bedrivits med totalt 3,5 anställda årsarbetskrafter till en total kostnad av 1, 5 miljoner kronor

Bidrag till Hässleholms kommun har avsatts med 100 000 kronor för utbetalning efter avslutat arbete. Kostnaden för röjningen av Anderstorps eneskog uppgick till 80 000 kronor .

Kostnadssammanställning

Löner	1 400 000
Material och fältutrustning	85 000
Internutbildning, litteratur m m	7 000
Övrigt (telefonkostnader m m)	2 000
Bidrag till Hässleholms kommun	100 000
Röjning av Anderstorps eneskog	80 000
TOTALT	1 680 000

**Västra och Östra backlandskapen och Helgeåns
eklandskap** (gul avgränsning) samt övriga värdetrakter för
skog i Skåne enligt Skånes skogar (Skåne i utveckling
2005:12)

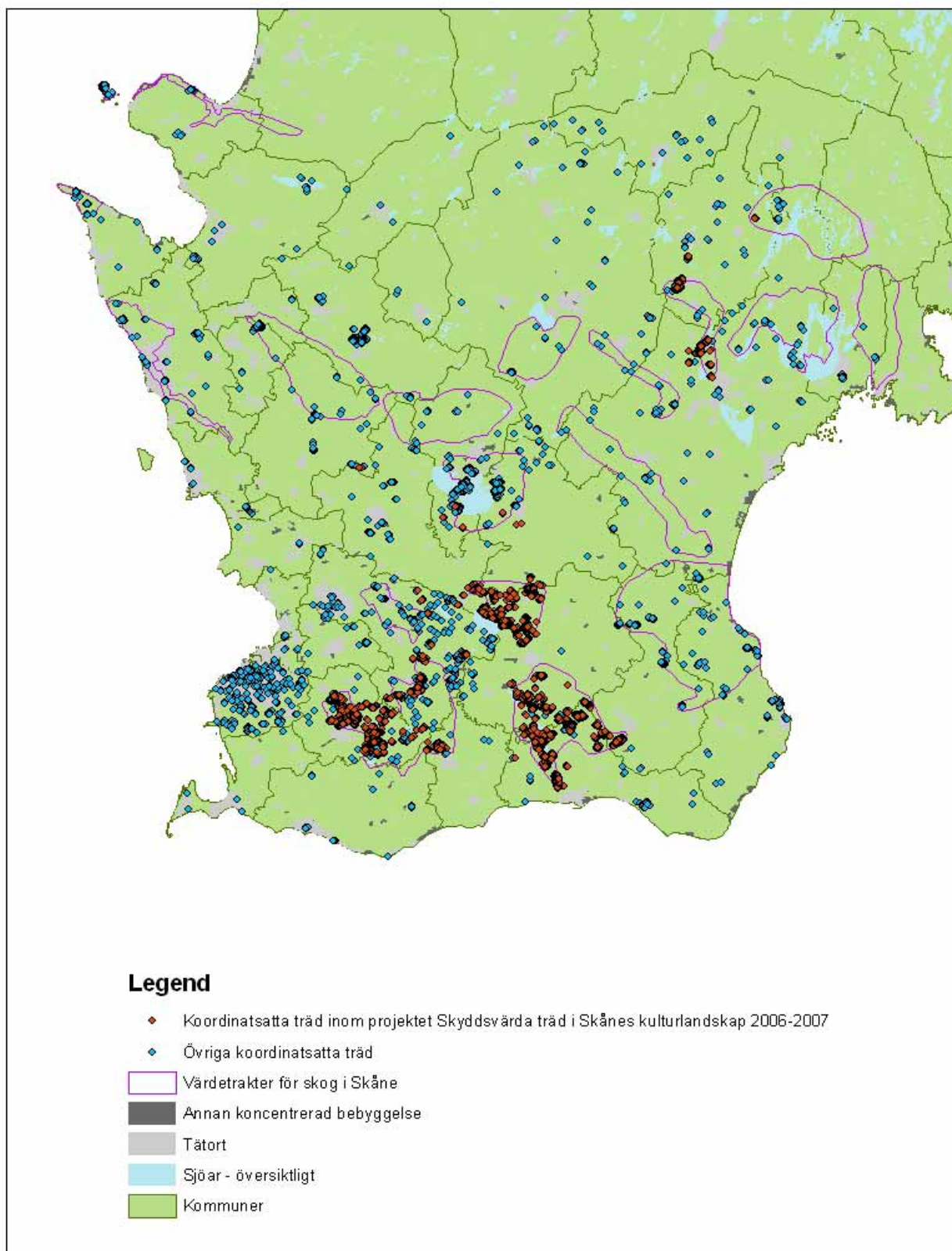

Parametrar och variabler

X_COORD	anges i RT90 25 gon V
Y_COORD	anges i RT90 25 gon V
JATTE	Träd med en minsta diameter på 1 meter, räknat från 1,30 m höjd och nedåt, 1= ja, 0 = nej
GAMMAL	Äldre än 140 år, för tall, gran , ek och bok äldre än 200 år, 1= ja, 0 = nej
HALTRAD	Förekomst av håligheter, med eller utan markkontakt, 1= ja, 0 = nej
TRADSLAG	Trädslag, art eller artgrupp
OMKRETS	Mäts på smalaste stället av stammen räknat från brösthöjd (1,30 m) och nedåt, anges i cm
DIAMETER	Kan anges istället för omkrets
SLUTENHET	Öppet, Halvöppet, Slutet
HALSTADIE	Hålstadie, 4 = hål < 5 cm, lite mulm, 5 = 5-15 cm, mkt mulm, 6 = 15-30 cm, mkt mulm, 7 = > än 30 cm, lite mulm, a = ej markkontakt, b = markkontakt
SPETT	Hål av spillkråka/övrig hackspett/ hackspettshål saknas
VITALITET	levande, döende, högstubbe, dött liggande eller dött stående

EXP_VED	förekomst av barklös ved på stammen, minst 1 kvdm
NATURTYP	Alle, Barrskog, Lövskog, Blandskog, Betesmark, Hagmark, Löväng, Park, Bryn, Åker, Välgång, Strandkant, Övrig öppen
BEF_SKOT	Befintlig skötsel: Bete, Slåtter, Ohävd, Åker, Rönning, Övrigt
VARD_BEHOV	Vårdbehov: Akut behov (2 år), Åtgärdsbehov (10 år), Inget åtgärdsbehov, Fri utveckling, Ej bedömt
TRAD_FORM	Trädform: Spärrgrenigt, Mellanting, Grenfri stam, Ej bedömt
HAMLAT	Ej hamlat, Hamling övergiven, Nyhamling, Pågående hamling
HAML_DIAM	genomsnittlig grendiameter invid senaste hamlingsstället
NATURMINNE	Ja/Nej
BRANDSPAR	Förekomst av brandspår, Ja/Nej
KOMMENTAR	t ex delad stam, säkerhetsrisk
DATUM	Inventeringsdatum
ART1-6*	Konstaterad signalart
INVENT	Inventare eller källa

Koordinatsatta träd i Länsstyrelsens databas den 31/12 2007

Naturvårdverket lät 2004 ta fram ett åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Arbetet med att förverkliga intentionerna i detta har resulterat i ett projekt med namnet Skyddsvärda träd i Skånes kulturlandskap, som har pågått sedan hösten 2006. Arbetsmetoder och resultat fram till och med slutet av 2007 redovisas översiktligt i denna rapport.

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Östra Boulevarden 62 A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 21 10
Epost lansstyrelsen@m.lst.se
www.m.lst.se

www.m.lst.se